

İstanbul Adaları'nda Atlı Hayatı Sürdürmek İçin Proje Teklifleri

Ruam gerekçeli karantina öncesi ve şimdiki durum

105 atın ruam gerekçesiyle öldürüldüğü Aralık 2019'dan önce Adalar ilçesinde, Büyüka'da 227, Heybeliada'da 30, Burgazada'da 20 olmak üzere toplam 227 fayton bulunuyordu. Heybeli'de 148, Burgazada'da 46 at vardı. Toplam at sayısı resmîyetle 1378 olmakla beraber, kaçak getirilmiş atlarla birlikte sayının 1700 civarı, hatta bunun üzerinde olduğu düşünülüyor. (Heybeliada ve Burgazada'da kaçak at yoktu, ruam çıkmadı, ruam gerekçeli "faytona at bağlama yasağı" ("karantina") sırasında bu iki adada ölen at olmadı. Büyüka'da karantinada hareketsiz kalmaya bağlı nedenlerle ölen at sayısı kesin olarak bilinmiyor.

Üç adada, İBB'ye satılmamış toplam 30 civarında at var.

16 Mart 2020'de İstanbul Valiliği İl Mahalli Çevre Kurulu, "ahırlarda hastalık olabileceği" gerekçesiyle karantınayı 19 Mart 2020'den geçerli olmak üzere 3 ay daha uzattı. Buna göre Adalar ilçesine at girişi yasak ama at çıkış serbest.

2 Nisan 2020'de İBB, elinde bulunan yaşayan at sayısını 1167 olarak açıkladı. Ücretsiz olarak sahiplendirileceği belirtilen atların sahiplendirilmesi konusunda ne gibi kısıtlar gözetileceği henüz belirlenmedi / açıklanmadı.

Büyüka'da bulunan İBB İspark Ahır 800, Aya Nikola Ahır 200 atı barındıracak kapasiteye sahip. Atların hareket ihtiyacını kısmen de olsa giderecek bir padok alanı İspark Ahır'ının arkasına 12 Nisan'da, Aya Nikola'ya ise 20 Nisan'da açılabilir. Aya Nikola'ya atların gömülmesi ve bölgenin çöplük olarak kullanılması dolayısıyla düzenleme çalışmaları devam ediyor.

Heybeliada ve Burgazada'daki ahırlar, içinde at bulunanlar dışında yıkıldı. Bu ahırların belediyece 50 yıllığına kiralanmış arazisi Tarım ve Orman Bakanlığı'na devredildiğinden ahırlar kaçak durumuna düşürülerek İstanbul Valiliği'nce yıktırıldı. Bu iki adada atçılığın devamı için atlara uygun yer bulunması, tahsis edilmesi ya da mevcut ahırların kullanım durumunun düzenlenmesi gerekiyor.

Neden Adalar'da atlarla projeler?

- At, bakımı çok maliyetli bir hayvan. Atların artık "kullanılmadığı", işe yaramadığı, para kazanmadığı durumlarda başlarına iyi şeyler gelmiyor. Adaların Atları Facebook sayfası, bazı taşra illerinin kasap odaları tarafından takip ediliyor! Karaman'da, Hakkari'de, Burdur'da, Çanakkale'de yıkıya bırakılan atların "çoğaldılar, tarım ürünlerine zarar veriyorlar" diye öldürüldüğünü ya da toplanıp ölüme terk edildiğini biliyoruz.
- Nisan 2020 itibarıyla İBB'den alınan bilgiye göre İBB, Adalar'da satın aldığı atların sırf ot masrafına ayda 300.000 TL ödemekte. Seyislerin ve diğer personelin maaşları, ahırların diğer giderleri bunun üstüne ekleniyor.
- Adalar, 150 yıldır insanların yaşamını atlarla birlikte, yan yana sürdürdüğü, kimliğini bu şekilde kazanmış, tarihi ve doğasıyla sit koruması altında bir ilçe. Atların özellikle Büyüka'da, sınırlı sayıda "yüzkarası" faytoncu tarafından kötü muamele görmesi, son 10 yılda sistemin denetimsiz bırakılması ve sınırsız turizmin bir sonucu. Atlara kötü muamele sorunu, İBB'nin mevcut yönetmeliklerini uygulaması ile dahi çözülebilir. (Örnek: <https://adalarinatlari.wordpress.com/2020/01/20/ibb-ulasim-mudurlugunun-faytonla-tasimacilik-kurallari/>)

- Adalar'daki atlar faytonda kullanıldıkları için insana alışık, uysal atlar. Bu özellikleri onları atla terapi, çocuklarla yapılacak binicilik gibi "özel" çalışma alanları için çok uygun hale getiriyor.
- Ada atları, safkan at yetiştiren TIGEM gibi çiftliklerce alınmaz, çünkü safkan değiller, üstelik birçoğu kısırlaştırılmış. Yarış atı değiller. Ayrıca atların bir bölümü yaşlanmış, uzun zamandır fayton çekmeyen, sahiplerince emekli edilerek bakımı sürdürülen atlar. Binicilik, at terapisi ve taşımacılık dışında kullanılabilecekleri tek alan, çiftçilik, bağ-bahçe sürmek. Bu da çok sayıda atın bir arada sahiplendirilmesine imkân vermeyen bir kullanım, çünkü köylüler ancak birer-ikişer ata talip olacaklar.
- Koronavirüs ve onunla birlikte gelen ekonomik kriz, binicilik alanında faaliyet gösterenleri, hatta –at yarışlarının iptali dolayısıyla- TJK'yı bile zora sokmuş durumda. Bu da Adalar'ın atlarının çok büyük kısmının uzunca bir süre sahiplendirilememesi demek. Bu durumda atlar Adalar'da, çok kısıtlı hareket imkânı ve bunun getireceği sağlık sorunlarıyla, ayrıca sürekli masraf üreterek İBB tarafından bakılacak. Bunun yerine bu atların uygun şartlarda çalışmaları, hem atları sağlıklı yaşatacak, hem İBB'yi önemli bir maliyetten ve sorumluluktan kurtaracak, hem de Adalar'daki atlı kültürün devamı sağlanacak. Bu İBB eliyle olmazsa özel girişimler veya sivil kuruluşlarca yapılabilir.
- Son olarak, Adalar ilçesi "faytona at bağlama yasağı"nın getirildiği 20 Aralık 2019'dan bu yana taşıma aracından mahrum. Akülü araçların büyük bölümü "yasadışı." Yürümekte, bisiklete binmekte sıkıntısı olan Ada sakinleri, şu anda akülü araç sahiplerinden ricacı olmak durumundalar. Adalarda kullanılacağı öngörülen elektrikli otobüs ve taksimsi araçlar henüz devreye konmadı. Ayrıca elektrik de üretimiyle çevreye, doğaya, faturasıyla kullanıcıya yük getiren bir yakıt türü. Elektrikli araçlar da "motorlu araç" tanımına giriyor, oysa Adalar'da, ambulans, çöp kamyonu gibi tanımlı istisnalar dışında motorlu araç kullanımı yasal değil.

Ne gibi çalışmalar yapılabilir?

- Büyükada'da 80 fayton'da 1200 at çalıştırılmasını öngören, daha önce hazırlanmış bir proje var. Teklif, fayton sayısını azaltarak atların çalışma saatlerini azaltmayı, faytonun gezi amaçlı kullanılmasını ve gezi rotası üstünde durak yerleri olmasını öngörüyor. Maliyet hesapları tamamlanmış olan proje önemli oranda kâr getiriyor. Projede İspark ahırlarının kullanılması öneriliyor. Fayton ve at sayısı azaltılarak revize edilebilir. Fayton güzergâhı atların zorlanmayacağı, faytonların Büyükada'nın merkezinde insan kalabalığına karışmayacağı şekilde düzenlenebilir.
- İBB'ye sunulan bir başka teklif, atların gönüllü İstanbullular tarafından ortaklaşa sahiplenilmesini ve Adalar'da bakılmaya devamını öneriyor. Buna göre, at sahiplenmek isteyen İstanbullular ayda 300 TL gibi bir ödeme yaparak 7-10 kişi bir atın ortak sahibi olacak, atların bakımı İBB tarafından üstlenilecek ancak masrafları dileyen İstanbullularca karşılanacak. At sahipleri haberli olarak Adalara gelerek binicilik sporunu yapacak. Bu proje kapsamında, TJK'nın ve at çiftliklerinin de ihtiyaç duyduğu at bakımı personelinin Adalar'da yetişmesi, at uzmanı veterinerlerin ve binicilerin deneyim kazanması ve atlı kültürün gelişmesi sağlanacak.
- Ada atları, insanların liderlik vasıflarını geliştirme amaçlı eğitimlerde, ayrıca engellilere ve travma geçirmiş kişilere yönelik terapi faaliyetlerinde kullanılabilir. Proje teklifi hazır olup, İstanbul Vakfı'nca sahiplenilmesi prestijli bir iştir. 30 atla yapılabilecek butik bir projedir, ancak at sayısı azaltılabilir. Proje Büyükada'nın yanı sıra, İBB'ye satılmamış 5 atın bulunduğu Heybeliada ve 12 atın kaldığı Burgazada'da, satın alınmamış atlarla da uygulanabilir.

Türkiye'nin ilk atla terapi çalışması olabilecek bu örnek proje, alanında deneyimli uzmanlarca teklif ediliyor.

- Çocuklara ve yetişkinlere yönelik binicilik kulüpleri hayata geçirilebilir. Gününbirlik ziyaretçilerin ada içinde atla, kontrollü gezilere çıkarak atla tanışması, biniciliği bilenlerin yine belirli parkurlarda ata binmesi düşünülüyor.
- Burgazada'da atlarını İBB'ye satmayanlar adına Adalar Belediyesi'ne önerilen çalışmada, Burgazada'daki atlar, dört adadaki çocuklara binicilik sporunu ücretsiz olarak öğretmek amacıyla kullanılabilir (Burgazada'da satılmayan atların bir kısmı zaten yasaklar öncesinde de çocuklar tarafından kullanılıyordu). Bu, Adalar Belediyesi / İBB veya İstanbul Vakfı sponsorluğuyla yapılabileceği gibi, Adalar dışından gelecek ziyaretçilerden ücret alınmasıyla da kendini finanse edebilecek bir çalışma.

Sunulan tekliflerin hiçbiri için İBB ve Adalar Belediyesi'nden henüz cevap alınmadı. İBB, süreç içerisinde zor durumda kalarak fikir değiştirmekle beraber, yetkililer belediye bünyesinde atçılık yapılmayacağı görüşünü dile getirdiler. Ancak önerilen projelerin ayrıntılandırılarak İstanbul Vakfı'nca hayata geçirilmesi hem İBB'nin üzerindeki yük ve baskıyı kaldıracak, hem de atlı çalışmaların hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır. Bu tekliflerden bazılarının şirket ve dernekler eliyle hayata geçirilmesi, üniversitelerce desteklenmesi de mümkün.